

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

XXII. An credant in homine esse liberum arbitrium?

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

DOCENDI sunt autem homines hoc quoque, pœnas corporales multipliciter mitigari propter totam conuersionem & nouam obœdientiam, & opera debita, vt in Zacharia dicitur: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Iere. 3. Conuertimini ad me, & sanabo auersiones vestras, Iesa. 33. Panis datus est ei, regem in decore suo videbunt. Iesa. 1. Si fuerint peccata vestra vt coccinum & vermiculus, eritis candidi sicut nix. Et ad Corinth. inquit Paulus: Si nos iudicaremus ipsi, non iudicaremur à Domino, id est, Si vere conuertemur ad Dominum.

DE XXII. ARTICULO.

AN CREDANT IN HOMINE esse liberum arbitrium?

RESPONDEO. Etiam in homine non renato est aliqua libertas voluntatis, quod attinet ad externa opera facienda. Vt Achilles potest impetrare manibus, vt feriant Agamemnonem, ac potest eas coercere, ne feriant. Alexander potest regere externos gestus, ne attingant Darij coniugem aut filias. Hanc libertatem aliquo modo reliquam esse, in hac corrupta natura, manifestum est. Qui nunc quoque talis est natura neruorum, vt, sicut cogitatione cœtur, obtemperare possint. Hanc libertatem vult Deus in omnibus hominibus reliquam esse, vt aliquo modo intelligant discrimen inter agens liberum & non liberum, & vt regi disciplina possint.

Ego, vt intelligi possit, dici de externis gestibus, & vt dissertationes quasdam obscuras præteream, nomino eam libertatem regendæ locomotiue, quæ forma loquendi perspicue intelligi potest ex puerili doctrina de potentijs animæ. Hæc rectio locomotiue, quæ est facere opera externa legi Dei congruentia, nominatur vilitate externa disciplina, quam seuerè præcipi à Deo manifestum est, & ex diuinis præceptis & comminationibus, vt dicitur: Lex posita est iniustis, periculis, &c. Et ex horribilibus pœnis, quæ per genus humanum regantur propter violationem disciplinæ, sicut de cædibus dicitur: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. De confusoribus libidinum: Omnis anima, quæ fecerit has abominationes, eradicabitur. De furtis: Væ qui spoliās, quia spoliaberis. De periurijs: Non habebit Deus in fontem, quicumque uane vsurpauerit nomen Domini. Et non tantum præcipit magistratui Deus, vt has pœnas exequatur, sed etiam adiuuat magistratum, & cessante eo, fontes punit ipse, vt in pœna Daudis & in exemplis innumerabilibus conspicitur. Quia ostendit testimonia prouidentia, & vult intelligi discrimen iustitiæ & iniustitiæ, & vult sciri se & iustum & iudicem esse. Hac de discipli-
na

na saepe alias copiose repetuntur. Simul autem sciendum est, hanc libertatem regendam locomotivam, etiam horribiliter impediri duabus rebus, praesertim in impijs, videlicet humana infirmitate & impulsione Diabolorum. Valde saepe cedunt homines pravis affectibus, qui rectum iudicium in mente reprimunt, & alias cogitationes accendunt, quae adiuta impetu cordis, ciet externa membra ad turpia opera. ut Medea inquit: Video meliora, proboque, Detertora sequor. Et Phaedra inquit apud Senecam:

Sic cum grauatam nauita aduersa ratem
Propellit vnda, cedit in vanum labor,
Et victa prono puppis aufertur vado,
Quod ratio poscit, impedit caecus furor.

QUIA vtrunque nascentes asserimus, & exigua lucem, quae est aliqua legis noticia, & ingens incendium malorum affectuum, quos gignit peccatum originis, quia corda vacua timore Dei & vera fiducia Dei, seu vacua Deo, ardent amore sui, appetunt res prohibitas, dolent, fremunt, oderunt Deum, leges, & homines impediens quo minus possint vagari vt cupiunt. De hac contumacia cordis dicitur Genes. 6. Omnis formatio cogitationum cordis humani vana & mala est omni tempore, id est, ea quae format ipsa natura cordis, non Deus, vana & mala sunt: nisi igitur aliquo modo regi externi gestus possunt, tamen saepe tantae sunt flammae interiores cordis, vt turbato iudicio nerui impellantur effusis spiritibus a corde, & ciet externa membra, vt in ira effunduntur spiritus, & impellunt neruos, simul offusa imaginatione, quasi res bona sit depulso rei molestae.

HAEC mala naturae sunt atrociora cum accedunt singulares impulsiones Diaboli, de quibus scriptum est: Satanas intravit in cor eius. Inde sunt maxima mala generis humani, vt, libidines & pericidia Neronis, furores iniusta bella mouentium, audacia fingendi falsa dogmata, vt in Mahometo & innumerabilibus hereticis. Haec impedimenta libertatis consideranda sunt, & sciendum, in Ecclesia monstrari remedia, iuxta dictum: Filius Dei apparuit, vt destruat opera Diaboli, vt infra rursus dicendum erit, cum de libertate in renatis loquar.

PALAM etiam rejice & detestor stoicos & Manichaeos furores, qui affirmant omnia necessario fieri, bonas & malas actiones de quibus omitto hic longiores disputationes, tantum oro iuniores, vt fugiant has monstruosas opiniones, quae sunt contumeliosae contra Deum, & perniciosae moribus. Nam si omnia necessario sunt, nihil opus est deliberatione & diligentia, de qua Paulus dicit: Accurate ambulate, non vt facti. VLGARE malum est, quod reprehendit Thucydides in suis ciuibus, Fastidire vtriusque opiniones, & seruos esse absurdarum. Ita saepe homines applaudunt monstruosis opinionibus, tantum qui monstruosae sunt,

H h 4 &

& mirantur non intellectas. Huius morbi contagia fugiant iuniores, & fontes doctrinarum quærant. Firmissima veritas est, Deum nec uelle peccata, nec impellere voluntates ad peccandum, nec adiuuare nec approbare peccata, sed vere & horribiliter irasci peccatis. Scriptum est enim: Deus non uolens impietatem tu es. Iohan. 8. de Diabolo: Quando mendacium loquitur, ex proprijs loquitur. 1. Ioh. 3. Qui facit peccatum ex Diabolo est, quia ab initio Diabolus peccat.

CUM igitur non sit causa peccati Deus, nec uelit peccatum, nec impellat voluntates ad peccandum, nec adiuuet, nec approbet peccatum, sed vere irascatur peccantibus: sequitur, Voluntates in Diabolis & hominibus non coactas, sed sua libertate abutentes auctisse se à Deo. Est igitur contingentia, & contingentia nostrarum actionum fons est libertas voluntatis.

SCIO autem multa inextricabilia in hac quaestione disputari, & fatendum est, multa fatalia & ordinata esse, ut pœnas scelerum, sicut uere in Græcis uersibus dicitur: ἰμαρτῶν γὰρ τῶν κακῶν βολῆται τὰ κακὰ ἀπολύτως ἐκ τῆς ἀρχῆς βεβρωτῆς. ITEM imperiorum translationes: & tamen non extruatur inde, scelera necessario fieri. Non oportuit Sextum Tarquinium Lucretiam ui opprimere, etiam si pœna diuino ordine secuta est. Sit ea modestia ingeniorum, ut honestas sententias, & quidem diuinitus traditas, modeste retineant, etiam si non omnes præstigias, quæ contra struuntur, destruere possunt. Memini Franciscum Stadianum excellentem ingenio dicere, se utraque propositionem credere: Esse determinationem diuinam, & esse contingentiam, sed se non posse omnia contraria explicare. Quamquam igitur in tanta dissimilitudine euentuum, & in ipsis disputationibus magna est caligo, tamen certæ regulæ teneantur: Deum non esse causam peccati, Et aliquam esse libertatem regendæ locomotivæ, quæ Paulus nominat iusticiam carnis, & manifestum est, Deum uelle regi disciplinam in omnibus, nec discedamus ab his regulis, ne animi incidant in Pyrrhonias dubitationes, quæ afferunt profanitatem, & odium Dei & doctrinarum. ETIAM Plato intuens mirandam dissimilitudinem euentuum, quamquam dissimiles causas recenset, tamen uerecundè diligentiam addidit lib. 4. de legibus: Omnia quidem Deus & occasio humana regunt uniuersa. Placidius tamen est concedere tertium, sequi diligentiam, ut in tempestate ars gubernatoris agentem adiuuat.

RECITATA uera sententia de hoc gradu libertatis in non renatis, profiteri & hoc necesse est contra Pelagianos & monachos: hanc disciplinam nequaquam esse impletionem legis Dei, quæ conuocatur de perfecta conformitate cum Deo, & interiore & exteriori obediencia, nec esse incoationem interioris obediencia, nec esse in-

ficiam

ficiam coram Deo, nec tollere peccata, nec mereri remissionem peccatorum. Ac saepe perspicue refutati sunt pharisaici errores, qui in monachorum scriptis de impletione legis extant.

A C C E D O ad secundam partem quaestionis. Et primum expresse damno Pelagianos, qui finxerunt non esse peccatum originis, & ita amplificauerunt liberum arbitrium, ut dixerint, hominem viribus naturalibus sine Spiritu sancto posse legi Dei satisfacere, interiore & exteriore obedientia. Abhorreo ab his blasphemijs contumeliosis in filium Dei, & in Spiritum sanctum, & delentibus veram doctrinam de lege, peccato, gratia, & de beneficijs Dei, quae per filium Dominum nostrum Iesum Christum & Spiritum sanctum nobis exhibentur. Et amplector dictum filij Dei: Si vos filius liberauerit, uere liberi eritis. Et dicta Pauli: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Item: Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et Deo gratias ago pro his summis bonis, pro donato filio & Spiritu sancto. Non possunt tolli peccatum & mors, libero arbitrio hominum, nec potest voluntas humana incoare interiorum obedientiam sine filio Dei, sine Euangelio, & sine Spiritu sancto. Talis non est libertas humanae voluntatis. Sed tamen in renatis qualis sit libertas, considerandum est, quia non est minor libertas in Ioseph, quam in Scipione. Simul etiam considerandum est, quid intersit inter castitatem Ioseph & castitatem Scipionis. Rursus igitur de rectitudo locomotiuae dico, quia haec actiones magis à populo intelliguntur, & multae sunt in communi vita, ac prodest omnibus, hominibus ostendi, quomodo etiam haec disciplina in sanctis Deo placeat, & fiat cultus Dei, de quo dicit Paulus: Sugillo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs praedicans ipse reprobus efficiar. Sic igitur perspicue dico: **M A N E T** in sanctis libertas regendae locomotiuae, quia Spiritus sanctus non debilitat naturam neruorum creatam à Deo, sed potius adiuuat, quia cogitatio uerbi Dei fit illustrior & firmitior in Ioseph, accensa à filio Dei per doctrinam, & motus in corde excitantur à Spiritu sancto. In Scipione etiam est cogitatio legis: Non machaberis, tamen in corde non ardet dilectio Dei, & sunt multae errantes flammæ. In Achille est cor plenum ira, etiam si manus reprimuntur.

In Dauid cum parcit Sauli, cogitationes multae diuinitus offeruntur, & in corde est ingens miseratio. Quare etiam si foris haec opera uidentur similia, tamen intus causae dissimiles sunt: Filius Dei accendens cogitationem in mente per doctrinam, & Spiritus sanctus excitans motus in corde, qualis ipse est, & voluntas obtemperat uolens, non coacta. Dauid, praesertim cum haberet Spiritum sanctum, repugnare incendio adulterij poterat, & uolens peccat, nec necesse fuit rapere eum alterius coniugem. Repugnat Ioseph illecebris, &

H h 5 uolens

volens repugnat. Vt igitur & externa bona opera minus impediuntur naturæ infirmitate & insidijs Diaboli, & vt iusticia bonæ conscientie retineatur, intelligamus quam magna auxilia Deus nobis donauerit. Filius depellit Diabolos, iuxta dictum: Apparuit filius Dei, vt destruat opera Diaboli. Item: Nemo rapiet oves meas ex manibus meis. Datur & Spiritus sanctus, qui intus nos adiuuat, iuxta dictum: Effundam super domum David Spiritum gratiæ & precum. Ac docet nos vox diuina de vtraque re, & de precatione & de diligentia, vt: Orate ne intretis in tentationem. Item: Semper orate. Item: Quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item: Accurate ambulate, non vt fatui. Et Romanus dulcissime dicitur: Exhibete membra vestra arma iusticiæ Deo, est in græco verbo *πραγματικῶς* maior est emphasis, adiuuante. Nominat autem membra, quod vltate dicimus potentias omnes, interiora & exteriora membra. Vult lucere in mente veras cogitationes de doctrina diuinitus tradita, vult vinci dubitationes, & confirmari assensionem in veris sententijs, vult refutari contraria. Deinde vult comitem esse voluntatem, filij Dei docentis mentem & Spiritus sancti trahentis seu ducentis, vt verbo Pauli vitium, vult in corde reprimi praua incendia, vult sensus, linguam, manus firmari, vult vitari occasiones lapsuum. Hæc vera, perspicua & vtilia esse omnibus pijs manifestissimum est. Prodest enim vtrunque confirmari inuocationem & diligentiam, & in his exercitijs crescit lux in mente. Simul etiam cogitandum est, quomodo hæc obedientia Deo placeat, quæ etsi in alijs ardentior est, in alijs languidior, tamen nequaquam satisfacit legi Dei, sed pertinet ad iusticiam bonæ conscientie de qua Paulus dicit: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Persona iusta est sola fide propter mediatorum. Deinde placet obedientia, quæ est iusticia bonæ conscientie, quæ regitur inuocatione Dei & Spiritu sancto, & est fructus Spiritus sancti, & cultus Dei, quia petitur, sentitur, & prædicatur auxilium Dei, & ostenditur quod Deo hic honos tribuatur, qui in credere propter filium placet, sicut Petrus inquit: Offerre hostias spirituales acceptas Deo per Iesum Christum: & in agnitione auxilij diuini aguntur gratiæ Deo. Hanc totam doctrinam, quomodo disciplina & præitari possit & placeat, vtilem esse omnibus pijs manifestum est. Iam considerentur & actiones propriæ vocationum, de quibus dicit Ieremias: Scio Domine, non est hominis via eius. Verissimum est, mirandis modis à Deo colligi, gubernari, protegi, liberari & seruari Ecclesiam, & dari bonos euentus, vt dicitur Iesa. 46. Ego feci, ego gestabo & saluabo, ego ipse etiam in senecta gestabo vos. Nec magnitudini & multitudini periculorum & negotiorum parum esse

esse humanas vires, multaue accidere omnibus hominibus inexcitabilia humanis consilijs & viribus, manifestissimum est, vt cū familia Noë seruatur in undis, multitudo Israel ad mare rubrum, Daniel inter leones. Et singuli suas ærumnas, mitigationes & liberationes intueantur. Quamquam igitur valde multa sunt à solo Deo in talibus liberationibus, tamen non delendæ sunt regulæ, quæ præcipiunt inuocationem, diligentiam ac laborem, qui etiam in renatis aliqua ex parte sunt voluntatis, de quibus dicitur Rom. 12. Qui præest, præstet diligentiam. 1. Cor. 4. Hoc requiritur vt fideles simus. Vult Deus conspici suam præsentiam in Ecclesia in mirandis liberationibus, vult sciri quod exaudiat inuocantes, & vult inuocari, vult etiã nos esse organa aliquorū laborum, quos & ipse adiuvat, sicut dicitur: Labor vester non est inanis in Domino. Sunt in renatis in interiore homine multi magni dolores de peccatis & de pœnis proprijs & publicis: & rursus consolationes, fides, inuocatio Dei, læticia in Deo, initium dilectionis Dei, timor filialis, patientia. De hoc genere etiam fatendum est, multa fieri in omnibus sanctis, in quibus voluntas habet se tantum vt subiectum patiens, vt 2. Cor. 1. dicitur: Excellenter onerati fuimus supra vires, vt desperaremus de vita, & quidem ipsi in nobis responsum mortis habuimus, nec confidamus in nobis, sed in Deo, qui exuscitat mortuos, qui ex tanta morte nos liberauit & liberat. Sed tamen in communibus exercitijs fidei & inuocationis, quia Paulus dicit: mente seruo legi Dei. significat etiam voluntatem, quatenus sanari cepit, comitem esse spiritus sancti. Et tamen restat in homine multum caliginis, dubitationis, & magna contumacia cordis, vt in vulnere quod sanari cepit, magna pars adhuc restat putris & purulenta. Nomina enim regenerationis & renouationis significant aliquam fieri mutationem in aliqua parte hominis, non significant tantum inhabitationem sine mutatione nostri, sicut in arcam vestis imponitur. Ideo etiam præcipitur, vt illa initia fidei exerceamus, sicut Paulus iubet Timotheum *ἀνακαρτερον* donum Dei, quod in ipso erat. Et 2. Cor. 6. Hortamur ne frustra gratiam Dei acceperitis. Manifestum est enim crescere fidem collectione testimoniorum, & precatione, vt præcipit Paulus: Estote assiduus & intentus in lectione, doctrina & consolatione. Item: Sermo Christi habitat in vobis opulenter, in omni sapientia, & docete & emendate vos mutuo. Item: Orate ne intretis in tentationem. Perite & accipietis. **F I T** & ipsa precatio ardentior, cum accedit cogitatio de periculis & calamitatibus nostris & nostrorum. Item de præcepto diuino, de promissionibus, & de præsentia Dei exaudientis inuocantes. Denique nihil dubium est, orio & negligentia languescere aut extingui dona, sicut docet parabola de negotiantibus, Matth. 13. Manifestum est & varie oppugna-

oppugnari fidem in illis ipsis quoque, qui ad Deum conuersi, renati, & sancti sunt, cum aut aspiciunt suam infirmitatem, aut disputant de electione. His certe opus est labore quærente dicta, quæ Deus consolationis causa proposuit. Indignitati opponantur dicta de gratuita reconciliatione propter filium, & de intercessione filij, qui inquit: Pater dilige eos ea dilectione, qua me diligis. De electione teneant consolationem: Beati mortui qui in Domino moriuntur, nec inquirant ea, quæ Deus non iussit inquiri, sicut Siracides inquit: Quæ præcepit tibi Deus, sancte cogita. Retineant igitur conuersi certitudinem, nec succumbant dubitationi, quæ affert profanitatem aut desperationem. Sicut Tridentina Synodus fecerat decretum, semper dubitandum esse. Reuera statuatur pij, cum in veris doloribus eriguntur voce Euangelij, tunc se & habere reconciliationem, & arrationem Spiritum sanctum. Nitantur autem verbo, iuxta dictum: Sperauit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino. Excuteatur autem Spiritus sanctus, si voluntas succumberet dubitationi. Semper in hac vita in sanctis durat hæc lucta de indignitate, & de particularitate, & cum uincit dubitatio, sequuntur in corde fuga & fremitus aduersus Deum, & odium Dei, aut horribilis profanitas, aut desperatio, sicut Cain inquit: Maior est iniquitas mea, quam ut remitti possit. Et de multis extant historiae, qui desperatione oppressi sunt propter disputationem de electione, seu de particularitate, ut ante paucos annos quidam nomine Spiera in Italia hoc modo perijt. Ego memini quendam, qui huc venit, ut consolationem audiret, ac faterebatur se sæpe relapsum esse in adulteria. Hic cum doceretur à reuocando domino pastore, Doctore Pomerano, ut si doleret se peccasse, peteret absolutionem, & crederet Euangelio, ac statueret se verè recipi à Deo gratis propter filium, Ibi ille contra, se fortassis non esse electum, disputat. Pastor iubet eum credere promissioni, omissa illa disputatione. Tum ille sprete voce promissionis inquit: Qualis hic Deus esset, qui me non posset damnare? Hæc est rationis imaginatio, discedentis è verbo Dei. Non est autem efficax Spiritus sanctus in eo, qui ne vult quidem audire Euangelium, cum scriptum sit: Fides ex auditu est. S I N T igitur noti fontes veræ consolationis, & sciamus non ex lege, nec ex ratione iudicandum esse, sed ex Euangelio, quod filius Dei ex sinu æterni Patris protulit. Inde contra indignitatem & contra vocem Cain opponamus meritum filij, & promissionem de gratuita remissione: Gratia exuberat supra delictum. Item: Iustificati gratis fide: & audiamus dicta, quæ præcipiunt ut filio credamus: Hunc audite. Qui nō credit iam iudicatus est. Ioh. 5. Qui non credit Deo, mendacem facit eum. Est autem & in plurimis renatis languida fides, & vt parua scintilla in magna caligine, & in-

coata nouitas est, vt parua guttula collata ad amplitudinem Oceani. Nemo vnus præcepti magnitudinem perspicit, & hærent in renatis multæ sordes & multa peccata, sicut Iob inquit, Vere scio quod non est iustus homo coram Deo. Hæc quanquam ita sunt, & nostra miseria veris doloribus deploranda est, vt Paulus clamat, Miser ego homo. Et in Psalmis dicitur: Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam Domino. Item: Tibi tantum sum peccator, &c. tamen vincat fides, qua statuant conuersi ad Deum se habere remissionem peccatorum, placere Deo, & iustos esse sola fide propter mediatorem, quam adhuc in nobis tanta est infirmitas & immundities, cui opponamus hæc dicta: Gratia exuberat supra delictum. Item: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Item: Infirmitas in fide suscipite. Item: Credo Domine, sed opem ser imbecillitati meæ. In his exercitijs crescunt fides & alia dona Spiritus sancti.

Hanc consolationem Papistæ delent, qui iubent manere in dubitatione. Enthusiastici uero transferunt à verbo Dei & fide in simulatos assensus. iubent etiam manere in dubitatione, donec sentias te rapit, & cogi repugnantem ut credas. Contra hanc imaginationem etiam voce Evangelij nos sustentemus: Regula firmissima est: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Quare conuersi non recidunt in dubitationem, ita vt vincat dubitatio, quam sequuntur fuga & fremitus aduersus Deum, vel profanitas vel desperatio, vt multi recidunt, de quibus dicitur Lucæ 8. Diabolus rapit verbum ex corde eorum. **HABENT** autem conuersi auxilium, quod non aspernentur, videlicet Spiritum sanctum, quem non contristent, sed cogitatione verbi Dei & ardenti prece excitent, sicut Paulus iubet Timotheum *ἀναζητεῖν* donum Dei. **QVANTVM** autem hi motus in alijs ardentiores, in alijs languidiores sunt, tamen etiam infirmi sciunt, se debere & posse iuuante Spiritu sancto dubitationi repugnare, Et hic monendi sunt infirmi, vt in inuocatione cogitent de æterno Patre & Filio Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto: cogitent quid inuocent, cur exaudiantur, & cur detur Spiritus sanctus, non existiment eum frustra dari, sed uelle Deum, vt & ipsum Spiritum sanctum agnoscamus, & magnitudinem doni cogitemus, & serio petamus, sicut scriptum est: Quanto magis Pater vester celestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item: Effundam super domum David Spiritum gratiæ & precum. At multi, etiam si quid cogitant in prece de redemptore Filio, tamen nihil cogitant de Spiritu sancto, neque quid sit, neque cur detur. Hic stupor deplorandus & emendandus est. **SICVT** igitur etiam conuersi postea consolatione erigendi sunt, ita in ipsa conuersione dicendum est ijs, qui iam habent dolores, ne maneant in dubitatione, donec vi cogantur cre-

tur credere, sed audiant & cogitent Euangelium, quo Deus est efficitur & trahit corda, & sciant se tunc esse illos auditores, ad quos dictum est: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item: Vbi habitabit Dominus? In spiritu contrito & humiliato & tremante sermones meos. Nec tales, qui sunt in ueris doloribus, turbandi sunt disputationibus de electione, de qua perspicua & firma consolatio est ex effectu sumenda: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Iam in presentibus doloribus cogitent quid præceperit Deus, uidelicet ut audiant Euangelium, nec omisso Euangelio quærant alia. Regulam igitur teneant: Quæ præcepit Deus, hæc sancte cogita. Nota sunt autem præcepta immutabilia: Agite poenitentiam, & credite Euangelio. Item de filio: Hunc audite. Cur prius scire vis, an sis electus, quam credis Euangelio? **S**ed dicunt illi disputatores, Euangelium tantum ad electos pertinere. Ad id respondeo, enim non omnes accipiunt consolationem (ut prius de adultero illo dixi) tamen promissio est vniuersalis, & certum est pertinere eam ad omnes qui eam accipiunt. Proponamus igitur nobis vniuersalia dicta. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Rom. 10. Idem omnium Dominus diues in omnes, qui inuocant eum. Roma. 11. Conclufit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. 1. Timoth. 3. Deus vult omnes homines saluos fieri. Roma. 2. Non est acceptio personarum apud Deum.

DENIQUE manifestissimum est, mandatum Dei vniuersale & immutabile esse, ut omnes credant filio, iuxta dictum: Hunc audite. Et in Psalmo: Beati omnes quia confidunt in eum. Hi qui sunt in doloribus, non maneant in dubitatione, quia id esset cumulare horribilia peccata, nolle audire filium Dei, nolle cogitare de immensa bonitate Dei, mittentis filium, copulantem sibi humanam naturam, nolle credere promissioni, fremere aduersus Deum. Sed repugnant dubitationi. Cumque disputant fidem Dei donum esse, sciunt donum per uerbum, & sustentantem se voce Euangelij uere trahi Spiritu sancto incoante consolationem, & accedente inuocationem, qua assidue petendum est: Conuerte me Domine & conuertar. Item: Credo Domine, sed opem fer imbecillitati meæ. Hæc in docendo & consolando, & in ipsa experientia usum habent. Hoc modo & in scriptis & coram Lutherus interrogantes consolatus est, ut multi norunt, qui adhuc uiuunt. Et congruunt hæc ad uetera dicta: Præcedente gratia, comitante uoluntate. Et Nazianzenus uerecunde loquens de uoluntate, sic ait: πῶς τὸ καθ' ἑμῶν παρὰ τοῦ ἐπιδοθέντος τοῖς καθ' ἑμῶν καὶ ἐν τῷ νόμῳ. Orditur à uerbo, uocari & trahi inquit uoluntatem, quæ non expectet coactionem, sed iustetur, ut assentatur promissioni. Donec enim omnino repugnet uoluntas, nulla facta est.

est conuersio. Ideo inquit Chryſoſtomus : *ἔκκη ἰδοὶ τὸν θεόν, βαλόμενον ἐκ
ἐκκλ.* SEMPER Eccleſiam hi duo exercitus hoſtiles circumſi-
dent, Pelagiani & Enthufiaſtici. Pelagianorum ſimiles fuerunt Pha-
riſæi, & deinde Papiſtici, & magna legiones Monachorum, qui ſixe-
runt externa diſciplina legi Dei ſatiſfieri, & mereri homines illa ym-
bra diſciplinæ remiſſionem peccatorum, & iuſtos eſſe. Enthufiaſtici
ſunt, qui glorioſe iactitant aſſatus ſine uerbo Dei, ut Anabaptiſtæ, &
Stenckfeldius multis voluminibus contendit, Deum ſe communicare
hominibus ſine miniſterio ſeu cogitatione doctrinæ. Poſtea accedere
doctrinam, ut exterior homo habeat exercitium. Hac fanatica prorsus
improbanda ſunt. ALII non volunt uideri tollere doctrinam,

& tamen remouent conſolationem, quæ incoatur uerbo, cum
diſputant promiſſionem particularem eſſe, & ponunt contradic-
torias voluntates in Deo. His oppono dictum : Fides ex auditu eſt. Et quæ
potest eſſe fides, ſi depellatur mens à promiſſione his fulminibus ?
Fortaſſis nihil ad te pertinet promiſſio, expecta uolentos raptus &
coactionem.

SCIO alias diſputationes horridiores à quibus-
dam moueri, quarum certe modum aliquem eſſe oportet. Ego his qui
ſunt in cœtu uocatorum, & ſunt in doloribus, propono uirtualem
promiſſionem, nec pono contradic-
torias in Deo voluntates, & ſæpe
cogito agonem cuiusdam ſancti uiri, qui ſubinde repetebat hanc uocem
ante mortem : Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Vidimus
ipſum Lutherum in ſuo quodam agone ego & alij ſæpe repertem
hoc dictum : Concluſit omnes ſub peccatum, ut omnium miſereatur.
Memini ſanctam matronam his uerbis ſæpe repetitis in agone oſten-
dere ſe uera conſolatione erectam eſſe : Venite ad me omnes, qui la-
boratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos.

ET nota eſt mihi
Dei beneficio, antiquitas. Congruit hæc ſententia, in qua acquieſco,
cum ſanioribus ſcriptoribus piæ uetuftatis. Et qui Auguſtinam duri-
us interpretantur, iniuriam ei faciunt. Et tamen ſimul fateor plurima
Deum in omnibus ſanctis ita agere, ut uoluntas tantum ſit ſubiectum
patiens. Interea tamen regula tenenda eſt : Fides ex auditu eſt, cogi-
tatione promiſſionis nos ſuſtentemus, repugnemus diffidentia, &
inter ueros gemitus dicamus : Credo Domine, ſed opem fer imbecil-
itati meæ.

ARTICVLVS XXIII.

AN SOLA FIDE HOMO
iuſtificetur ?

RESPONDEO plane & perſpicue. Vera eſt proſcriptio, & fir-
miſſime retinenda : Homo iuſtificatur ſola fide, ſcilicet, coram Deo,
& parti-